

УДК 811.111'42'276.3

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.25>

А. А. МАРЧИШИНА

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської мови,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна
Електронна пошта: allama@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-0430-176X>*

Т. В. МІТРОУСОВА

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри англійської мови,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна
Електронна пошта: mitrousova.t@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8961-9381>*

**ПАРАДИГМА ЖІНОЧОСТІ У КУЛІНАРНИХ КНИГАХ ХХ СТОЛІТТЯ:
ЛІНГВОСОЦІАЛЬНЕ ДЗЕРКАЛО**

*Жінкою не народжуються, нею стають.
Симона де Бовуар, «Друга стаття»*

У статті розглянуто вияви фемінної гендерної ідентичності у текстах кулінарних книг минулого століття, виданих англійською, російською та українською мовами. Окреслено проблематику тогочасних гендерних досліджень, у яких ролі жінки як суб'єкта соціокультурного життя спільноти відведено особливе місце. Жіночі студії упродовж аналізованого періоду перебували під впливом другої хвилі фемінізму, яка мала на меті вивільнити жінку з обмеженого простору домогосподарства й дати їй можливість увійти в суспільне життя на рівних з чоловіком правах. Сфера кулінарії опинилася осторонь цих прогресивних рухів та слугувала зразком патріархального сприйняття жінки в гендерно-статевій ієрархії. Описано традиційне змістове наповнення, структурні елементи й лінгвальні особливості текстів кулінарних книг. Фемінна маркованість аналізованого текстового матеріалу омовлена відповідними номінативними й дескриптивними одиницями. Парадигма жіночості розглянута в таких аспектах, як адресованість, номінація фемінної гендерної ідентичності, жіночі функції відповідно до текстової прагматичної настанови. Встановлено соціальну, культурну, стереотипну підпорядкованість жінки як особи певної статі від усталених приписів та традиційної моралі. Вказано на ігнорування особистісних уподобань, хисту, бажання жінки та відсутність альтернативи стосовно виконання роботи на кухні. Жінка представлена як залежна гендерована представниця соціально-біологічного виду, яка за природною статевою ознакою зобов'язана виконувати функції забезпечення продуктами, приготування їжі та сервірування столу в своїй сім'ї та суспільстві загалом. Досліджені тексти, з незначними відмінностями, демонструють схожість у ставленні до жінки та її суспільного образу.

Ключові слова: адресованість, жінка, кулінарна книга, номінація, текст, фемінна гендерна ідентичність, функція.

Постановка проблеми та огляд попередніх досліджень. Картата палітра суспільного життя ХХ століття стратифікована за різними ознаками, що, з одного боку, продовжило традицію гетерогенного вияву ідентичності в спільноті, а з іншого – засвідчило неможливість, навіть попри всеохопну глобалізацію, гомогенізації людства як єдності у розмаїтті (згадаймо, принагідно, так жваво дискутований слоган Євро-2012 “Celebrate Diversity”). Критеріями

розрізнення слугували вік, стать, етнос, культура, релігія, мова; одним із найбільш знакових в межах обраного історичного періоду вважаємо гендер – соціокультурний вияв статі, модус самоідентифікації та її суспільного сприйняття. Упродовж минулого століття відбувся як так званий гендерний «камінг-аут» (coming out), започаткований С. де Бовуар, Г. Геймансом, М. Мід, З. Фрейдом та продовжений К. Хорні, А. Фрейд, Е. Фроммом. Ці дослідження збіглися в часі

з першою хвилею фемінізму, маркованою політичними мотивами й вираженою у соціальних рухах, що мала на меті дискредитувати установлену кореляцію статевої діади (чоловік/жінка) та її гендерного представлення (маскуліність/фемінність). Книга Сімони де Бовуар «Друга стать» (1949) дала старт другій хвилі фемінізму й підірвала патріархальні засади жіночості як соціальної риси, приреченої на підлеглість, другорядність стосовно чоловіка. Прогресивна суспільна думка середини минулого століття голосно заявила про дискримінаційний розподіл праці, звільнила жінку від ув'язнення в домогосподарстві, десакралізувала її репродуктивне призначення, похитнувши таким чином світовий порядок співбуття, що існував не одне тисячоліття. Відтоді гендерологічні дослідження, що розійшлися широким спектром як проблематики, так і підходів до її розв'язання, стали невід'ємним складником світової наукової думки (див., напр., праці Дж. Батлер, О. Кісь, Р. Коннелл, Ж. Липовецького, С. Павличко, Е. Сіксу). Про те, що приготування їжі – фемінно маркована соціальна функція, свідчать не тільки суспільні стереотипи, культурні настанови й моральні приписи. Фемінізація кухні перебуває під цілком наукового зацікавлення, передусім своїм гендерним забарвленням. Вчені обговорюють щоденне приготування їжі як суб'єктивований досвід жіночої статі [Fürst]; роль технологічних інновацій у трансформації ролі жінки на кухні й у гендерній ієрархізації [Silva]; онтологічні основи фемінізації кулінарних книг і порушення просторових, географічних, часових меж у кулінарному мистецтві як запорука його розвитку й призначення [Leong].

Метою нашої короткої розвідки є встановлення особливостей лінгвального вияву жіночості у текстах кулінарних книг ХХ століття та з'ясування причин втечі жінки з кухні.

Матеріалом дослідження слугували тексти кулінарних книг, виданих у минулому столітті в США та СРСР (англійською, російською та українською мовами). Вінтажні видання, що часом уже перейшли у розряд раритетних книг, здатні пробудити інтерес не тільки дослідника-букініста, який полює за рідкісними екземплярами. Часто праці певного тематичного спрямування, окрім основного змісту, насичені соціокультурною інформацією, що відображає

дух епохи, соціальні норми і принципи, суспільну мораль та національні традиції. Такі емпіричні знаки зазвичай подаються побіжно, не навмисне, а як супровід до основного контенту. Однак смислове навантаження, часто не передбачене автором чи укладачами, іноді перевершує тематичний складник і становить об'єкт окремого аналізу (лінгвістичного й соціокультурного).

В межах окресленого матеріалу та оголошеної мети дослідження виконує такі **завдання**:

- з'ясування мовної специфіки текстів кулінарних книг ХХ століття;
- виявлення гендерно маркованих номінацій на позначення суб'єктів адресованості в кулінарних книгах;
- висвітлення фемінних функцій, імплікованих змістом аналізованих текстів.

Виклад основного матеріалу. Когнітосфера «Їжа» останнім часом привертає до себе все більше й більше дослідницької уваги [Їжа і філософія; Ковпик; Козирева; Ніколенко]. Цей інтерес підігрується засиллям кулінарних шоу на телебаченні, у кулінарних рубриках ЗМІ, у мережевих каналах, блогосфері. Однак теперішній «харчовий» ажіотаж спричинений дещо іншими чинниками й, відповідно, має іншу природу. Наша ж студія заглиблюється в онтологічні засади кулінарної книги: адресованість, функціональність, суспільна значущість та хронологічна релевантність. Усі ці чинники ретранслюються мовними одиницями, що загалом формують лінгвальний обрис кулінарної книги – її текст.

Мовне забезпечення кулінарних книг спрямоване, передусім, на візуалізацію компонентів і процесів, генерування культури приготування й споживання їжі, формування знань про фізичні, хімічні, смакові, комбінувальні й естетичні властивості харчових складників. Видання такого ґатунку завжди адресно спрямовані, суб'єктно орієнтовані. Кулінарна книга – це багатофункціональний і багатосаровий текст, який, окрім інструктивної та інформативної функцій, наділений пізнавальними й емоційними ознаками.

Однак цінність аналізованого пласту друкованих видань, з дослідницької точки зору, виявилась ще і в специфіці наративу. Зокрема, адресованість, оповідна перспектива, соціо-

культурна стереотипізація, концептуалізація, імпліковані смисли та модальність становлять невичерпне джерело лінгвокультурної інформації, варті наукової уваги. Крім того, національна символізація й ідентифікація – невід’ємний складник путівників у кулінарних мандрах. Тому для нас в аналізованих книгах надзвичайно важливим є не сам опис інгредієнтів та процес приготування (рецепт), а тексти іншого прагматичного спрямування. У кулінарних книгах такими є розділи про основи раціонального харчування, про мистецтво кулінарії, організацію харчування сім’ї, облаштування кухні й підбір посуду, сервірування столу, санітарно-гігієнічні норми, способи зберігання продуктів, роботу закладів громадського харчування. Лінгвальне наповнення кулінарних книг середини минулого століття не зовсім вписується в те, що ми зараз називаємо *food discourse* [Burton] чи *culinary linguistics* [Culinary Linguistics]. Мова подібних видань – це лінгвальна інформація, що формує узагальнене уявлення про культуру приготування й споживання їжі; це надтекстове утворення, синхронічно зумовлене й історично залежне. Ключовий концепт розглянутих видань – «рецепт», однак у фокус теперішнього дослідження потрапив не сам кулінарний рецепт, а його виконавець, тобто особа, від якої автори й укладачі кулінарних книг очікують приготування й подачі страви, тобто адресат тексту.

У статті досліджуємо кулінарні книги, опубліковані в середині ХХ ст. у США та СРСР. Аналізовані видання адресовані передусім особам, які ведуть домашнє господарство, принаймні, господарюють на кухні. До середини минулого століття, до поширення другої хвилі фемінізму такими адресантами зазвичай були жінки. Про це читачі часто дізнаються уже із титульної сторінки: кулінарні книги навіть у своїй назві містили вказівку на адресата (див., наприклад, “*The American Woman’s Cookbook*”, “*The American woman’s meals without meat cook book*”). Іноді мета видання та його адресат вказуються в одному висловленні: *To assist the housewife in following recipes not giving oven temperatures, this table will prove helpful* [Good Meals: 252] (мета – допомогли у приготуванні за рецептом, адресат – домогосподарка); *Хочеться, щоб ця книжка стала добрим порадо-*

ником і помічником господині. Вона знайде тут відповіді на найрізноманітніші питання: як краще прийняти гостей, сервірувати стіл відповідно до того чи іншого торжества, які страви і напої подати тощо [Цвек: 2].

Адресованість позначається прямою номінацією: це, у російських текстах, «жінчина», «хозяйка» чи «мать» (*Разносторонние интересы наших женщин, участие их во всех сферах деятельности, творчества, общественной жизни настоятельно требуют экономно расходовать время и труд на домашнее хозяйство* [Книга: 25]; *Хорошо, если рабочий стол хозяйки освещен из окна с левой стороны или спереди* [Книга: 37]; *Много труда, времени экономят молодые матери* [Книга: 26]), хоча зустрічається і «повар»: *повар должен помнить, что одно только механическое выполнение даже идеально составленного рецепта не может дать должного успеха* [Кулинария: 107]; в українських – це, передусім, «господиня» (*Кожне прийняття гостей викликає у домі піднесений настрій, небуденні радощі й чимало приємних турбот. Найбільше їх у господині: адже вона повинна подумати і про заготівлю продуктів, і про приготування смачних страв, і про те, як розважити гостей* [Цвек: 2]), зрідка – «мати», «дочка», «подруга» (*Мати обіцяє дочці приготувати більш складні страви. Закуски і солодке іменинниця готує разом з подругами, а мама підказує, поправляє* [Цвек: 126]). Англійські кулінарні книги демонструють ширший спектр номінацій: від звичного фемінного маркера “woman” (*Women who depend on their own judgment of oven heat must necessarily expect baking failures at times, for the human senses are poor in gaging temperatures* [Good Meals: 212]) до типових номінацій соціального статусу “mother” (*Mothers will find that children who do not like milk or eggs as such will usually accept them eagerly in the form of custard* [Good Meals: 206]), “hostess” (*After family is seated, pass crackers from one to another, letting the hostess help herself first* [Good Meals: 241]) та “housewife” (*Oven thermometers approved by the Institute [Good Housekeeping Institute] are absolutely reliable, and will ensure uniformity in baling results unknown to the housewife who has not used one* [Good Meals: 212]).

Гендерно нейтральні лексеми на позначення суб’єктів дії отримують фемінну ідентифікацію

через особовий займенник “she” (*Every housekeeper delights in serving perfect cake to her family, but often she is proficient in making only one kind* [Good Meals: 203]; *The skill of the cook and the time she is willing to spend in turning the cheaper staple foods into attractive, well-cooked dishes, with a skillful combination of flavors and textures, play a large part in meal costs* [Good Meals: 224]). Проте стосовно гостя (*guest*) лексико-граматичне гендерування є протилежним: *The left hand service permits the guest to use his right hand in helping himself* [The American: 80]. Чітко прослідковується імплікований підтекст: куховарить зазвичай жінка (*she*), гостює – чоловік (*he*).

Дотичним до кулінарії є сервірування столу, до якого також залучаються особи жіночої статі – офіціантки (“waitress”), якими, як це бачать американські автори минулого століття, можуть бути лише фемінні персонажі (*If I waitress is serving, let her serve hostess first, then person to her right and so on around table in succession* [Good Meals: 246]). При цьому обидва іменники (*hostess, waitress*) мають гендерно марковані суфікси у своїй структурі, у той час як “lady” наділена фемінною семантикою в межах кореневого значення (*Second waitress serves lady guest of honor and to her right in turn* [Good Meals: 246]).

Трапляються випадки гендерно маркованої лексичної дихотомії, але лише в парному, антонімічному представленні. Такими парами зазвичай є чоловік-жінка (*Many business women and men too like to make their own dinners after business hours* [Good Meals: 227]) та їхні синоніми з семантикою суспільної шанобливості (*The former custom of serving all the ladies first and the gentlemen afterward is no longer in vogue* [The American: 80]), господарі (*In this service all the food is served at the table by the host, hostess, or both* [The American: 79]), батьки (*For Sunday dinner, therefore, we are giving father and mother individual apple pies and the children apple sauce* [Good Meals: 231]).

Кулінарні книги вимагають від жінки виконання певних функцій, що загалом відображають тогочасні соціальні очікування. Консервативне тлумачення залежності гендерної ролі від біологічної статі звужує поле індивідуального вибору й ретранслює стереотипну маскулінно-фемінну асиметрію, постулюючи її фіксованість

і заперечуючи «творення гендеру» (*doing gender*) [Butler 1990; Butler 1993] – довільне продукування тих відмінностей, які вважаються «природними» ознаками чоловіків і жінок. Зокрема, жінці приписують відповідальність за ведення усього домашнього господарства, тому в межах цієї сфери відповідальності вона може приймати певні рішення: *A hostess decides which method [of service] seems to her the easiest and most practical for her household, and directs her service accordingly* [The American: 80]. Як видно із прикладу, господиня (*a hostess*) вирішує, хто і як буде обслуговувати святковий стіл, при цьому вона повинна обрати найлегший і найбільш практичний спосіб (*the easiest and most practical*). І вона ж найбільше хвилюється: *Хватит еды или не хватит – вот стереотипный вопрос, который задают себе хозяйки, накрывая праздничный стол* [Книга: 48]. Зрозуміло, що зазвичай обслуговує гостей теж жінка: *господиня повинна обносити всіх стравами, господиня підносить гостеві супницю* [Цвек: 189].

Функціональне навантаження стає об'єктом статистичних підрахунків: *Подсчитано, что покупка продуктов и приготовление пищи занимают 2–3 ч., а часто и все 50% нерабочего времени женщины* [Книга: 25]. Як свідчить фрагмент, жінка повинна: 1) обов'язково бути зайнята на роботі; 2) у вільний від роботи час («нерабочее время») купувати продукти й готувати їжу.

Автори кулінарних книг апелюють до матерів з немовлятами і щиросердно вірять, що своїми рекомендаціями допоможуть спланувати приготування вечері, щоб уникнути метушні в останні хвилини: *These meals are planned to especially meet the needs of a mother with a small baby and other young children. We are assuming that the mother is busy with the baby during the half hour before dinner, and for this reason we have planned these menus to avoid last-minute preparation* [Good Meals: 231]. Як бачимо із прикладу, маючи малюка та ще кількох малолітніх дітей (*a small baby and other young children*), від обов'язку готувати їжу матір ніхто не звільняв.

Повноваження жінки можуть розширюватися, їй рекомендують виконати набагато більший та іноді несподіваний перелік функцій. Наприклад, господині радять, як для новорічного свята встановити ялинку (*обріжте стовбур гострим ножом* [Цвек: 3]), розвеселити

гостей дотепними висловлюваннями, написаними на аркушах паперу й розвішаними на стінах; для першотравня – **прибравши** квартиру, гарно **прикрасьте** її квітами [Цвек: 32], раз на тиждень спекти щось солодке до чаю або стежити за тим, щоб вдома завжди було магазинне печиво [Цвек: 169]. Озброєні знаннями й порадами з кулінарних книг, жінки-матері повинні слідкувати за здоровим харчуванням своїх дітей у школі: *Fortunately, many schools now serve good well-balanced hot lunches and mothers of the community should support all such undertakings through every possible cooperation with the school* [Good Meals: 228].

Окрім приготування частувань і сервірування столу, на господиню покладена відповідальність за розважання гостей: *If hostess alone is entertaining, place guest of honor at her right, with second guest of importance at her left. If both host and hostess are entertaining, let them sit at opposite ends of table* [Good Meals: 245]. Гості ж можуть прийти без попередження. У такому випадку вони виступають індикаторами, наскільки завбачливою є господиня. Як міркує Д. Цвек, щоб почастувати несподіваного гостя, можна *обійтися тими продуктами, які кожна господиня повинна мати вдома* [Цвек: 169], до яких, окрім традиційного сирно-ковбасного комплекту, належать **власноручно мариновані** огірки, помідори, солодкий перець, гриби [Цвек: 169] (нескладно здогадатися, хто власними руками мариновав овочі й гриби). Настрій теж забезпечує фемінний персонаж: *Гість сідає, де йому зручніше, а господиня, накривши стіл, повинна якнайменше заглядати до кухні, не метушитися, тобто нічим не виказувати гостеві, що його прихід завдав їй клопоту* [Цвек: 170], інакше це зіпсує свято: *Никто за дружеским столом и не заметит отсутствия какою-нибудь деликатеса, но все без исключения увидят, как утомлена хозяйка, и многим именно это обстоятельство испортит настроение* [Книга: 45].

Жінка може залучати собі на допомогу інших членів сім'ї, передусім це діти: *The hostess or one of the children can serve and remove, as is necessary* [Good Meals: 241]; **Син одержує інші доручення: купити продукти, навести порядок у квартирі, накрити стіл** [Цвек: 126]. Іноді долучається чоловік, але, як це помітно із тек-

стів, лише перед прийняттям гостей (щоденну господарську роботу жінка виконує сама): *Обов'язково залучіть собі в помічники чоловіка і старших дітей* [Цвек: 184]; *Привычная картина предпраздничных дней: веселое оживление на улицах и в магазинах, женщины и мужчины с огромными сумками* [Книга: 45]. Все, що вимагається від цих «помічників» – зробити покупки в магазині, прибрати і провітрити помешкання, за необхідності – переставити меблі.

Полегшити життя жінці можна, на думку американських авторів, якщо запросити для сервірування столу офіціантку: *The host and hostess take no part in the service* [The American: 79]. Радянське ж видання пропонує кілька варіантів порятунку від кухонної рутини. По-перше, у пригоді жінці стане побутова техніка: *Множество трудоемких процессов ускоряет применение «кухонного комбайна»*; *Хозяйки по достоинству оценили все удобства, которые дает холодильник* [Книга: 26]. По-друге, це використання консервів та напівфабрикатів, які в середині минулого століття уже випускалися харчовою промисловістю країни та слугували *большим достоинством для молодых и неопытных хозяек* [Книга: 26]. Це дозволяло приготувати *аппетитное блюдо* за 10-15 хвилин і вивільняло трохи часу для втомленої після трудових буднів жінки. Наостанок, рекомендовано відвідувати (щоправда, виключно на свята і лише певним типам сім'ї) їдальню чи ресторан: *Большим семьям можно порекомендовать посещать столовую или ресторан в праздничный день, освобождая хозяйку от утомительной работы на кухне, хотя бы в праздник* [Книга: 27]. Найпростіший спосіб врятувати жінку від втоми, при цьому не зменшивши вимог до якісного приготування страв, – запропонувати їй готувати їжу сидячи: *Научившись работать сидя, хозяйка убедится, что результаты работы несколько не ухудшились, время затрачивается то же самое, а прежней усталости не чувствуется* [Книга: 35]. Популярний у ті часи принцип економії наклав відбиток і на принципи харчування, тому показовим за змістом є наступний фрагмент, де апофеозом антигуманної тоталітарної системи звучить навіть не заклик харчуватись в їдальні, а перелік громадян, які до цього вдаються: *С точки*

зрения экономии труда и времени бесспорным преимуществом пользуется обед в помещении предприятия общественного питания. Ему нередко и с полным основанием отдают предпочтение одиночки, молодожены, чета пожилых людей, бездетные семьи [Книга: 27]. Культова книга радянської кулінарії дискримінує сім'ю, жінку, та й загалом особистий соціальний статус, регламентує робочий і вільний час, формує уявлення про свято й будень, і все це – під гаслом покращення побутових умов і полегшення важкого життя жінки-трудівниці. Якщо попереднє популярне видання «Кулінарія» [Кулінарія] адресоване фахівцям (для повара, чтобы помочь ему в работе, поднят его квалификацию [Кулінарія: 5]; для мастера-кулинара [Кулінарія: 41]), які аксіоматично представлені номінаціями чоловічого роду, то «Книга о вкусной и здоровой пище» [Книга] – для побутового використання, тобто – для жінок.

Висновки. Текстова представлення жінки у кулінарних книгах відтворює сприйняття її у соціокультурному просторі. Текст кулінарної книги – це дзеркало, у якому відображена жінка минулого століття, позначена відповід-

ними номінаціями, обтяжена певними функціями, накладеними на неї виключно за ознакою статі й закріпленими у свідомості спільноти. Номінація фемінної гендерної ідентичності відбувається гендерно маркованими одиницями (за зовнішньої структурою) та лексемами, наділеними гендерними компонентами у своїй семантиці (внутрішня структура). Спектр функціонального призначення жінки, як його бачать автори та укладачі кулінарних книг, виданих у різних країнах та трьома різними мовами, варіюється від окремих дієслів дійсного та наказового способів до описових контекстів. Зміст текстів кулінарних книг через фемінні номінації, типи адресованості, змалювання функцій та рекомендацій щодо їх здійснення репрезентують соціальне становище жінки й суспільні очікування від неї. Традиційним адресатом повідомлення у кулінарних книгах є жінка – скрізь однакова, типова господиня, незалежно від віку, фаху, здібностей та уподобань. Уніфікований образ, створений виключно за ознакою статі, репрезентує необхідність оволодівати вміннями, мати бажання й хист готувати «смачну й здорову їжу».

ЛІТЕРАТУРА

1. Їжа і філософія: їжте, пийте і будьте щасливі (упоряд. Олгоф Ф., Монро Д., переклад Тарашук П.). Київ : Темпора, 2011. 346 с.
2. Книга о вкусной и здоровой пище. Москва : Пищевая промышленность, 1969. 448 с.
3. Ковпик С. Поетика густативів (на матеріалі сучасної української прози) : монографія. Київ : ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2018. 150 с.
4. Козирева З. Українська когнітосфера «Їжа» як предмет лінгвістичного дослідження. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2014. Вип. 29. С. 48–55.
5. Кулінарія. Москва : Госторгиздат, 1955. 960 с.
6. Ніколенко В. В. Гастрономічні детермінанти суспільного життя: соціологічний вимір : дис. ... д-ра соціол. наук : 22.00.01 «Теорія та історія соціології», 2015. 441 с.
7. Цвек Д. Я. До святкового столу. Львів : Каменяр, 1973. 198 с.
8. Burton K. L. You Are What You Eat: Investigating Food Discourse and Digitally-Mediated Identities. Open Access Dissertations. 2016. Paper 432. URL : http://digitalcommons.uri.edu/oa_diss/432
9. Butler J. Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex. New York & London : Routledge, 1993. 288 p.
10. Butler J. Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. New York : Routledge, 1990. 172 p.
11. Culinary Linguistics. The chef's special (Eds. Gerhardt C., Frobenius M., Ley S). Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2013. 347 p.
12. Fürst E. L. Cooking and Femininity. *Women's Studies International Forum*. 1997. Vol. 20(3). P. 441–449.
13. Good Meals and How to Prepare Them. New York : Good Housekeeping, 1928. 257 p.
14. Leong E. Collecting Knowledge for the Family: Recipes, Gender and Practical Knowledge in the Early Modern English Household. *Centaureus*. 2013. Vol. 55(2). P. 81–103.
15. Silva E. B. The Cook, the Cooker, and the Gendering of the Kitchen. *The Sociological Review*. 2000. Vol. 48(4). P. 612–628.
16. The American Woman's Cookbook (Ed. Berolzheimer R.). Chicago : Consolidated Book Publishers Ltd., 1939. 816 p.
17. The American woman's meals without meat cook book. Chicago : Published for Culinary Arts Institute, 1943. 48 p.

REFERENCES

1. Olhof, F. (ed) (2011) *Yizha i filosofii: yizhte, pyite i budte shchaslyvi* [Food and philosophy: eat, drink, and be happy]. Kyiv : Tempora. (in Ukrainian)
2. Food Industry (1969) *Kniga o vkusnoy i zdorovoy pishche* [A book of delicious and healthy food]. Moscow : Pishchevaya promyshlennost'. (in Russian)
3. Kovpik, S. (2018) *Poetyka hustatyviv (na materiali suchasnoi ukrainskoi prozy)* [Poetics of gustative nominations (the study of contemporary Ukrainian prose)]. Kyiv : Interservis. (in Ukrainian)
4. Kozyrieva, Z. (2014) *Ukrainska kohnitosfera «Izha» yak predmet linhvistychnoho doslidzhennia* [Ukrainian cognitive sphere “Food” as an object of linguistic investigation]. *Naukovyi visnyk kafedry Yunesko KNLU. Seriiia Filolohiia. Pedahohika. Psykholohiia* [Scholarly Newsletter Journal of Department of UNESCO in KNLU]. Vol. 29. Pp. 48–55.
5. Gostorgizdat (1955) *Kulinariya* [Cooking]. Moscow: Gostorgizdat. (in Russian)
6. Nikolenko, V. V. (2015) *Hastronomichni determinanty suspilnoho zhyttia: sotsiolohichni vymir* [Gastronomic determinants of social life: sociological aspect] (Doctoral Thesis), Dnipropetrovsk : Dnipropetrovsk Oles Honchar National University.
7. Tsvek, D. Ya. (1973) *Do sviatkovoho stolu* [To a festive table]. Lviv : Kameniar. (in Ukrainian)
8. Burton, K. L. (2016) *You Are What You Eat: Investigating Food Discourse and Digitally-Mediated Identities*. Open Access Dissertations. Paper 432. URL : http://digitalcommons.uri.edu/oa_diss/432
9. Butler, J. (1993) *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*. New York & London : Routledge.
10. Butler, J. (1990) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York : Routledge.
11. *Culinary Linguistics* (2013) *The chef’s special* (Eds. Gerhardt C., Frobenius M., Ley S). Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company.
12. Fürst, E. L. (1997) *Cooking and Femininity*. *Women’s Studies International Forum*. Vol. 20(3). Pp. 441–449.
13. *Good Meals and How to Prepare Them* (1928) New York : Good Housekeeping.
14. Leong, E. (2013) *Collecting Knowledge for the Family: Recipes, Gender and Practical Knowledge in the Early Modern English Household*. *Centaurus*. Vol. 55(2). Pp. 81–103.
15. Silva, E. B. (2000) *The Cook, the Cooker, and the Gendering of the Kitchen*. *The Sociological Review*. Vol. 48(4). Pp. 612–628.
16. *The American Woman’s Cookbook* (1939) (Berolzheimer R., ed.). Chicago: Consolidated Book Publishers Ltd.
17. *The American woman’s meals without meat cook book* (1943). Chicago : Published for Culinary Arts Institute.

A. A. MARCHYSHYNA

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the English Language Department,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, Kamianets-Podilskyi,
Khmelnyskyi region, Ukraine
E-mail: allama@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-0430-176X>*

T. V. MITROUSOVA

*Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer at the English Language Department,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University, Kamianets-Podilskyi,
Khmelnyskyi region, Ukraine
E-mail: mitrousova.t@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8961-9381>*

PARADIGM OF FEMININITY IN COOKBOOKS OF THE 20TH CENTURY: LINGVO-SOCIAL MIRROR

The paper considers specifics of feminine gender identity in cookbooks of the previous century published in English, Russian, and Ukrainian. The problems of gender research within the analysed period are stated as those claiming a woman as a subject of social and cultural life of a community with a special status. The so-called women-studies are influenced by the second wave of feminism aiming at liberating a woman from the limited space of a household enabling her to socialize as equal with a man. The culinary sphere appeared to stay away from these progressive movements and served an example

of patriarchal perception of a woman in the sex-gender hierarchy. Traditionally, cookbooks represent and visualize cooking components and processes, generate the culture of preparing and serving meals, share the information about physical, chemical, gustatory, and aesthetic components of food. In the present study, the texts of cookbooks are described from the point of view of their contents, structure, and lingual peculiarities. Feminine colouring of the text material in question is provided by the relevant nominative and prescriptive units. The feminine paradigm is investigated via such aspects as address, nominations of gender identity, feminine functions according to the text pragmatic implication. A woman is viewed as socially, culturally, stereotypically subordinated, as a representative of a definite sex dependent on deep-rooted principles and morals. A woman's personal likes, talents, wishes are ignored and there is no alternative for her work in the kitchen. A woman is described as a subordinated gendered individual of a social and biological species whose natural sex makes her fulfill functions of food provision, cooking and serving a table in her own family and the society in general. The English, Ukrainian, and Russian cookbook texts published in the United States and the Soviet Union in the 20th century possess slight differences in depicting the attitude towards a woman and her social image.

Key words: address, woman, cookbook, text, feminine gender identity, nomination, function.